

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; komission kuulemispyyntö tavaroiden kestävästä kuluttamisesta koskevan aloitteen vaikutustenarviointia varten

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; komission kuulemispyyntö tavaroiden kestävästä kuluttamisesta koskevan aloitteen vaikutustenarviointia varten (E 35/2022 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Sofia Aspelund, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Sarianne Tikkanen, ympäristöministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Helsingin yliopisto, Kuluttajatutkimuskeskus

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio valmistelee lainsäädäntöaloitetta tavaroiden kestävästä kuluttamisesta. Valtioneuvoston kirjelmä koskee kantoja komission julkiseen kuulemiseen, jossa on tarkoitus kerätä palautetta tavaroiden riittämätöntä käyttöikää koskevan ongelman laajuudesta ja vaihtoehtoista puuttua ongelmaan.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2022 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että tuottajia kannustetaan suunnittelemaan tavaroita, jotka kestävät pidempään ja ovat helposti korjattavissa. Tärkeää on myös pyrkiä vähentämään kestäväntä kulutusta ja sen kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia sekä edistämään kiertotalouden toimintamallien käyttöönottoa. Luonnonvarojen käytön vähentämiseen tulisi pyrkiä kannustamalla kuluttajia kestäviin ja kiertotalouden mukaisiin toimintamalleihin ja valintoihin.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä löytää tehokkaita tapoja edistää edellä mainittujen tavoitteiden toteutumista. Tämän vuoksi right to repair -aloitteen vaikutustenarvioinnissa tulisi tarkastella laajasti vaihtoehtoisia ohjauskeinoja, joilla voidaan kannustaa tavaroiden kestävyys, korjattavuus sekä korjauttamiseen ja uudelleenkäyttöön.

Tässä vaiheessa valtioneuvosto pitää tarkoituksenmukaisena, että edellä mainittuja tavoitteita pyritään edistämään ensisijaisesti muilla tavoin kuin uutta tavarankauppadirektiiviä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/771 tietyistä tavarakauppaa koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin 2009/22/EU muuttamisesta sekä direktiivin 1999/44/EY kumoamisesta) muuttamalla. Uuden direktiivin säännöksiä on ryhdytty soveltamaan jäsenvaltioissa vasta hiljattain, 1.1.2022 lukien, eikä sääntelyn tosiasiallisista vaikutuksista ole vielä saatu kokemuksia.

Jos kuitenkin arvioidaan, että tavarankauppadirektiivin muuttaminen on välttämätöntä, valtioneuvosto katsoo, että lainsäädäntöratkaisuja valittaessa tulisi ottaa huomioon direktiiviin sisältyvä jäsenvaltioiden liikkumavara lakisääteisen virhevastuun keston sääntelemisessä. Osa esitetyistä sääntelymalleista istuisi huonosti sellaisiin jäsenvaltioihin, Suomi mukaan lukien, jotka ovat hyödyntäneet mahdollisuutta säätää direktiivissä edellytettyä kahta vuotta pitemmästä virhevastuujasta. Nämä sääntelymallit voisivat myös tosiasiallisesti vaarantaa Suomen korkean kuluttajansuojan tason.

Valtioneuvosto katsoo, että kaavaillut muutosehdotukset, joiden mukaan elinkeinonharjoittajien olisi tarjottava kuluttajille korjauspalveluja senkin jälkeen, kun virhevastuu-aika on päättynyt, olisivat erityisesti pk-yritysten kannalta kohtuuttomia. Kuluttajansuojan näkökulmasta valtioneuvosto suhtautuu toisaalta varauksellisesti siihen, että tavarankauppadirektiivissä valittua perusratkaisua kuluttajan lähtökohtaisesta valinnanvapaudesta tavarankorjaamisen ja vaihtamisen välillä muutettaisiin. Lähtökohtainen valinnanvapaus voi myös edistää kestävästä kulutuksesta niissä tapauksissa, joissa kuluttaja valitsee tavarankorjaamisen, vaikka elinkeinonharjoittajan kannalta edullisempaa olisi tavarankorjaamisen virheettömyys. Kestävän kuluttamisen edistämiseksi valtioneuvosto voisi harkita sitä, että kuluttajan valinnanvapautta rajoitettaisiin jonkin verran sellaisissa tapauksissa, joissa kuluttaja haluaisi valita virheettömän tavarankorjaamisen sijasta, kun korjaaminenkin voisi olla kuluttajan kannalta kohtuullinen vaihtoehto.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valmistelussa olevan aloitteen päätavoitteena on kannustaa kuluttajia käyttämään kulutustavaroita entistä pidempään korjauttamalla viallisia tavaroita ja ostamalla uusien sijaan enemmän käy-

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2022 vp

tettyjä ja kunnostettuja tavaroita. Ympäristövaliokunta viitaten EU:n vihreän kehityksen ohjelmasta (E 61/2019 vp — YmVL 1/2020 vp) ja kiertotalouden toimintasuunnitelmista (YmVL 8/2020 vp — E 36/2020 vp) antamiinsa lausuntoihin pitää kiertotaloutta tärkeänä keinona edistää konkreettisia ratkaisuja tuotanto- ja kulutustapojen muuttamiseksi nykyistä kestävämmiksi edistämällä näin ilmasto- ja biodiversiteettitavoitteiden toteuttamista. Toimintasuunnitelma suuntaa toimia tuotteiden koko arvoketjuun ja tähtää perustavanlaatuisiin muutoksiin tuotanto- ja kulutustavoissa ja suhtautumisessa tavaroihin. Valiokunta pitää muun ohella kertakäyttökulutuksen pienentämistä ja luonnonvarojen ylikulutuksen lopettamista tärkeinä tavoitteina.

Valmisteilla oleva tavaroiden kestävä kulutusta koskeva aloite on yksi kiertotalouden toimintasuunnitelman 35 lainsäädäntö- tai muusta aloitteesta. Se liittyy myös läheisesti 30.3.2022 julkaistuihin kestävien tuotteiden aloitteeseen ja ekosuunnittelusääntelyn uudistamiseen, kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen vihreässä siirtymässä ja EU:n tekstiilistrategiaan sekä myöhemmin julkaistaviin vihreiden väittämien aloitteeseen ja kiertoelektroniikka-aloitteeseen.

Valiokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan pitää tarpeellisena ohjauskeinoja siihen, että kuluttajat tekevät kestäviä valintoja, ostavat käytettyjä tavaroita ja suosivat tavaroiden korjauttamista uuden hankkimisen sijaan. Korjauttamisen tulisi olla sekä mahdollista että kannattavaa niin tuottajille kuin kuluttajillekin. Tärkeää on pyrkiä vähentämään kestäväntöntä kulutusta ja sen kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia sekä edistämään kiertotalouden toimintamallien käyttöönottoa. Luonnonvarojen käytön vähentämiseen tulisi pyrkiä kannustamalla kuluttajia kestäviin ja kiertotalouden mukaisiin toimintamalleihin ja valintoihin.

Tavarankauppadirektiivin kautta toteutettava sääntely ei välttämättä vastaa tehokkaimmin näihin tavoitteisiin. Tuotteiden korjattavuutta tulee kuitenkin edistää erityisesti tuotesuunnittelun keinoin. Koska korjattavuus edellyttää sekä korjattaviksi suunniteltuja tuotteita että korjauspalveluja, on tärkeää, että lainsäädäntö edistää sekä uusien tuotteiden korjattavuutta että korjauspalveluja tarjoavien yritysten toimintamahdollisuuksia. Sääntely, jonka mukaan elinkeinonharjoittajien olisi tarjottava kuluttajille korjauspalveluja senkin jälkeen, kun virhevastuu-aika on päättynyt, olisi kuitenkin erityisesti pk-yritysten kannalta helposti kohtuuton. Sääntelymallin tulisi myös olla sellainen, että kuluttajansuojan korkea taso pystytään säilyttämään, eikä kuluttajan tavarankorjaamiseen ja vaihtamiseen sisältyvää valinnanvapautta rajata.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2022 vp

Helsingissä 20.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juha Sipilä kesk
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Kai Mykkänen kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Hussein al-Taeed sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos